

Jazykové prostředky umožňují mluvčímu ve výpovědi signalizovat, zda považuje její obsah za:

- nutný
- možný
- záměrný (zamýšlený, úmyslný, chtěný)

???Vytvořte příklady k a)b)c) z „jet do Prahy“.

-
-
-

V tradičních gramatikách byly tyto významy a jejich prostředky označovány za samostatnou gramatickou kategorii – **voluntativní modalitu**.

Prostředky vyjádření modalit:

A) LEXIKÁNÍ

- Modální modifikátory – pojí se s INF
 - Vlastní modální slovesa
 - Modální slovesa v širším smyslu
 - Modální výrazy
- Modální predikátory – pojí se v vedlejší větou

Hranice mezi oběma není ostrá: např. *Je nutné, abych tam přišel.* (VV)
Je nutné tam přijít. (INF)

B) GRAMATICKÉ

- Slovotvorné: v přísudku užitá adjektiva se sufixy: *-elný, -ný, -ivý/avý*
- Infinitivní konstrukce:
 - VF (být) + INF + S dat
 - VF (být) + INF + S ak
 - INF
- Slovesně-jmenným přísudkem s GVV: S nom – VF (být) + k S dat.

Nutnost/možnost

X

záměr

- nemožnost/ možnost alternativního jednání nositele modalit
- stimul z vnějšku
- aktivní – volní – stanovisko (rozhodnutí)
- konatele
- stimul z vnitřku

Jiné pojetí modalit nutnosti a možnosti

Modalita alérická (objektivní)	Modalita deontická (normativní, sociální)	Modalita epistemická (postoje jistotně modalitní)
Popisuje objektivní stav, nazíraná z objektivních (fyzikálních) podmínek	- modalita nazíraná z hlediska společenských norem a etických principů	- mluvčí signalizuje svou míru nejistoty o platnosti sdělení
<i>Při teplotě 100 stupňů musí voda vřít.</i>	<i>Starší paní v tramvaji jsem musel pustit sednout.</i>	<i>Zazvoň, Petr už musí být z práce doma.</i>

Modalita podle postoje mluvčího:

- Deskriptivní:** mluvčí popisuje objektivní stav
- Preskriptivní:** mluvčí vyjadřuje svůj postoj

???U této věty: *Petr tě musí odvést na nádraží*, najděte tři významy a určete typ modalit:

- Význam 1:
- Význam 2:
- Význam 3:

Podmět a jeho sémantická role

Přičiďte ve větách podmětu následující:

konatel - nositel modální dispozice - stimul modální dispozice

- Petr musel jít do hospody (nemůže to bez ní vydržet).
- Petr se na zákazníky musí usmívat.
- Správný ženich musel mít pořádný grunt.

Vztah modalit k záporu (u modálních sloves: moci, smět, muset)

	Možnost	Nutnost
+		
-		

I. NUTNOST – neexistence alternativního řešení

a) nezbytnost

b) **očekávanost** – očekávanost realizace/nerealizace nějaké činnosti je důsledkem uložené povinnosti, naplánovanosti, přijetí zakazu.

c) **záhodnost, žádoucnost, náležitost, vhodnost** – mluvčí realizaci nějaké činnosti hodnotí – jako dobrou (záhodná, vhodná, náležitá), nebo špatnou (nežádoucí, nevhodná, ...) Kritériem hodnocení jsou často společenské normy.

???Přiřaďte jednotlivé věty k typu a)b)c):

1. Měla jsem to udělat do večera. 2. Mám zakázáno jít na čajový dýchánek. 3. Je nutné, aby tam byli všichni. 4. Nesmí se to tak prožívat. 5. Petr má za úkol přivést skauty bez úhony i úžehu. 6. Takových řečí si člověk nesmí všímat. 7. Je nutné vyřešit to hned.

???Vyjádřete všemi možnými prostředky nutnost ve větě: *Petr pracoval i v noci.*

a) **mít úmysl** – konatel rozhoduje o realizaci/nerealizaci zamýšlené činnosti nebo dosaž. Stavů

b) **mít zájem (přání)** – realizace/nerealizace zamýšlené činnosti nebo dosaž. Stavů NENÍ zcela v kompetenci konatele.

Petr chce jet do Prahy.

X

Petr by chtěl jet do Prahy.

II. MOŽNOST – předpoklad alternativního řešení

a) **prostá možnost** – existují příhodné podmínky pro realizaci obsahu věty.

b) **dovolení** – někdo zrušil omezení realizace/nerealizace nějaké činnosti, a tím nabídl konateli alternativní jednání + konatel má zájem danou činností real./nereal.

Zvláštní skupinu tvoří takové dovolení, které si mluvčí udělí sám – konatel sám o své vůli zrušil omezení.

c) **schopnost** – konatel má vrozené nebo získané předpoklady pro realizaci/nerealizaci nějaké činnosti.

??? 1. Petr zvládne vypít sám basu pív. 2. Už je vidět známky jara. 3. Kamil si dovolil klepat popel do umyvadla. 4. Mohu tam kdykoli zajet. 5. Nejsem schopen to dopsat. 6. Odvážil se proti němu bojovat. 7. Ten problém šlo řešit dvěma způsoby. 8. Odjeli jsme z domu, a tak maminka nemusela uklízet.

III. ZÁMĚR – informace o rozhodnutí konatele realizovat./nerealizovat nějakou činnost nebo dosáhnout nějakého stavu.